

Gehalten winnen

De hoeveelheid vet en eiwit per kilogram fosfaat is in het fosfaatrechtenstelsel maatgevend voor het rendement van een melkveebedrijf. Omdat de fosfaatexcretie samenhangt met het aantal kilo's melk per koe, is 'dikkere' melk weer lucratief. Het maakt daarnaast nog verschil aan welke fabriek je de melk levert.

TEKST TIJMEN VAN ZESSEN

In 2013 maakte FrieslandCampina bekend te stoppen met het heffen van een negatieve grondprijs op melk. De 'boete' op het leveren van water kwam te vervallen. Wei en water – de reststromen bij de productie van kaas – werden niet langer gezien als afval. Integendeel, de lactose die uit de wei werd gewonnen, leverde goud geld op als grondstof voor hoogwaardige zuivelstromen. Het besluit betekende een keerpunt bij FrieslandCampina. Vanaf dat moment werd het bij gelijkblijvende kilo's vet en eiwit lucratiever om te sturen op liters melk in plaats van op gehalten. Zeker met het vooruitzicht dat vanaf 2015 het melkquotum zou verdwijnen.

Generieke korting 'voorkomen'

Twee jaar later zou blijken dat het quotumloze tijdperk niet langer dan drie maanden mocht duren. Met de invoering van fosfaatrechten volgden al snel de eerste adviezen: zo veel mogelijk melk per kilo fosfaat, dat is de te volgen koers. Maar met het verstrijken van de tijd kwam steeds meer het besef dat het vooral draait om de hoe-

veelheid vet en eiwit per kilogram fosfaat. De Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO) baseert de fosfaatexcretie immers op de kilogrammen melk per koe. De hoeveelheid vet en eiwit per kilo melk verhogen is niet van invloed op de fosfaatexcretie. Kortom: hoge gehalten zijn door het stelsel van fosfaatrechten weer lucratiever. Tabel 1 geeft een idee van hoe dit uitpakt bij verschillende productioniveaus. Een bedrijf met honderd melkkoepen levert evenveel vet en eiwit, maar met verschillende gehalten vet en eiwit. In het scenario met hoge gehalten komt de melkproductie per koe uit op 8700 kilo melk, wat overeenkomt met een fosfaatexcretie van 42,7 kilogram fosfaat per koe. In totaal is er in dit geval 4270 kilogram fosfaatquotum nodig.

In het scenario met lage gehalten komt de melkproductie per koe uit op 10.000 kilo melk, wat overeenkomt met een fosfaatexcretie van 46,4 kilogram fosfaat per koe. In totaal is er in dit geval 4640 kilogram fosfaatquotum nodig. Dat is 8,6 procent meer fosfaat dan in de situatie met hoge gehalten. Anders gezegd: als dit bedrijf aan-

weer aan betekenis

stuurt op hoge gehalten, zou het zijn generieke korting kunnen opvangen zonder te investeren in fosfaatrechten.

30.000 euro extra melkcomzet

Sturen op kilogrammen vet en eiwit per kilo fosfaat is dus lucratief. Bij een gegeven hoeveelheid fosfaatquotum komt dat neer op zo veel mogelijk vet en eiwit in zo weinig mogelijk melk. Vooral dat laatste is voor veel melkveehouders nog een enge conclusie. Tabel 2 geeft een indicatie dat deze strategie echter serieus geld oplevert. Als een bedrijf met een fosfaatquotum van 5000 kilogram zou melken met de hoge gehalten uit het vorige voorbeeld, dan produceert het 46.838 kilogram vet en 39.227 kilogram eiwit. Met de lage gehalten komt hetzelfde bedrijf uit op 43.103 kilogram vet en 36.099 kilogram eiwit. Bij de gemiddelde vet- en eiwitprijzen van 2018 (maart t/m december) betekent dat een extra melkgeldcomzet van ruim 30.000 euro. Rick Hoksbergen, bedrijfskundig adviseur van Alfa Accountants en Adviseurs, herkent het rekenvoorbeeld en weet dat boeren erover spreken. 'Door

de liters laag te houden met dezelfde kilo's vet en eiwit vergroot je de verdien capaciteit van het bedrijf', zegt hij. Uiteraard zijn er wel de nodige kanttekeningen te plaatsen. De uitgangspunten in de tabellen zijn extreem. Het bedrijf met lage gehalten zal niet op korte termijn de veestapel met hoge gehalten op stal hebben. Daar gaan minimaal twee generaties overheen. Daarom is het Nederlands gemiddelde ook weergegeven: vanuit dat perspectief is helder welke koers het meeste rendement geeft. Maar er zijn meer kritische noten te kraken. In het scenario met hoge gehalten zijn er bij het gegeven fosfaatquotum negen koeien meer nodig. Daar is stalruimte voor nodig, onderhoudsvoer en arbeid. Alleen al het onderhoudsvoer zal ergens tussen de 3000 en 3500 euro kosten en ook de veekosten zullen hoger zijn. Verder is er meer jongvee nodig (en dus fosfaat) om de veestapel te vervangen. Anderzijds ligt het voor de hand dat koeien bij een lagere productie op hetzelfde bedrijf langer meegaan (minder vervanging), makkelijker gezond blijven (minder veekosten en arbeid) en de stalruimte is op de

meeste bedrijven geen limiterende factor. Hoksbergen: ‘Het blijft een discussiepunt of je met een hogere productie uit moet gaan van een hoger vervangingspercentage. Maar zelfs bij een gelijke vervanging blijft er nog altijd voordeel over.’

Eenvoudiger koers bepalen

Terug naar FrieslandCampina. Het schrappen van de negatieve grondprijs was een marktgedreven besluit. Daar zal een fosfaatwetgeving direct een invloed op hebben. Maar voor de individuele melkveehouder maakt het wel een verschil. Die wordt enerzijds door zijn melkafnemer uitgedaagd tot het maken van lactose (meer liters) en anderzijds door de wetgever een kant opgestuurd waar het lonend is om vooral hoge gehalten te leveren. Bij andere zuivelafnemers ligt dat anders. Die hanteren nog steeds een negatieve grondprijs op melk. Voor deze melkveehouders is het in elk geval eenvoudiger om hun koers te bepalen; van twee kanten gezien is het lonend om ‘dikkeren’ melk af te leveren. Tabel 3 geeft hier een indicatie van. Belangrijke disclaimer is dat het bij de vermelde prijzen gaat om enkel de basiszuivelprijzen voor vet, eiwit en lactose. Toeslagen zijn er niet in verwerkt en de berekende jaaromzet is gebaseerd op de prijzen van januari 2019. Melkstromen met extreme toeslagen – bij

A-Ware kan het verschil tussen minste en meeste toeslag oplopen tot 6,61 euro per 100 kilo melk – geven voordeel aan het bedrijf met de lage gehalten in tabel 3. Dat bedrijf produceert namelijk ruim 62.000 kilo melk extra (in dit voorbeeld circa 4100 euro extra toeslag). Al met al zegt tabel 3 dus niets over de rangorde van de melkprijzen, de tabel is bedoeld om in kaart te brengen wat het effect van hoge of lage gehalten is bij de betreffende melkafnemers.

Slepen met water niet interessant

Bij FrieslandCampina staat de negatieve grondprijs op dit moment niet ter discussie. Jan Willem ter Avest, woordvoerder bij FrieslandCampina, legt uit dat de coöperatie elke drie jaar het melkprijsbeleid evalueert en kan herzien. ‘Daar zijn we dit jaar weer aan toe. Ik heb tot dusver geen signalen opgevangen die erop wijzen dat de negatieve grondprijs weer terugkomt.’ Cono, Bel Leerdammer en Vreugdenhil hanteren op dit moment de hoogste negatieve grondprijzen op melk (tabel 3). Bel Leerdammer verhoogde de negatieve grondprijs met ingang van 2019 van 3,15 naar 5 euro per 100 kg melk. ‘Het belang van premies en toeslagen in de melkprijs is de afgelopen jaren toegenomen, neem bijvoorbeeld de weidepremie en de duurzaamheidstoelage. Die worden uitgekeerd per kilo melk. Daarmee was er indi-

Tabel 1 – Effect van gehalten op de hoeveelheid vet en eiwit per kilogram fosfaat bij honderd melkkoeien

bedrijf met 100 koeien	% vet	% eiwit	kg melk per koe	kg fosfaat per koe	kg vet	kg eiwit	kg-fosfaat productie	kg vet per kg fosfaat	kg eiwit per kg fosfaat	aantal koeien
hoge gehalten	4,60	3,85	8.700	42,7	400	335	4.270	9,3677	7,8454	100
Nederlands gemiddelde	4,35	3,57	9.123	43,5	397	326	4.350	9,1264	7,4943	100
lage gehalten	4,00	3,35	10.000	46,4	400	335	4.640	8,6207	7,2198	100

Tabel 2 – Effect van gehalten op een bedrijf met 5.000 kilogram fosfaatquotum

bedrijf met 5.000 kilo fosfaat	prijs vet*	prijs eiwit*	omzet melkgeld (€)	kg fosfaat per koe	kg vet	kg eiwit	kg-fosfaat quotum	kg vet per kg fosfaat	kg eiwit per kg fosfaat	aantal koeien
hoge gehalten	3,11	6,16	387.307	42,7	46.838	39.227	5.000	9,3677	7,8454	117
Nederlands gemiddelde	3,11	6,16	372.739	43,5	45.632	37.471	5.000	9,1264	7,4943	115
lage gehalten	3,11	6,16	356.422	46,4	43.103	36.099	5.000	8,6207	7,2198	108

* prijzen per kg, gemiddelden maart t/m december 2018 bij FrieslandCampina, DOC, Bel Leerdammer, Vreugdenhil en CONO

Tabel 3 – Vergelijking van hoge en lage gehalten bij verschillende negatieve grondprijzen (melkprijzen januari 2019)

	melkcomponen	melkprod. per koe	kilo's	waardering van melk bij vet-, eiwit- en lactoseprijzen januari 2019 (€)					
				FC	DOC Kaas	Bel Leerdammer	Vreugdenhil	Cono	A-Ware
negatieve grondprijs (euro per 100 kg melk)				0	-1,95	-5	-4,25	-5,5	-1,9
lage gehalten	melk	10.000 kg		0	-195	-500	-425	-550	-190
	vet	4,00%	400	1.184	1.736	1.320	1.160	1.300	1.388
	eiwit	3,35%	335	1.983	1.454	2.278	1.893	2.405	1.695
	lactose	4,50%	450	266	0	0	0	0	0
totaal melkgeld per koe (euro)				3.433	2.995	3.098	*2.791	*3.236	2.893
totaal melkgeld bij 5.000 kilo fosfaat (euro)				369.985	322.726	333.836	*300.727	*348.739	311.756
hoge gehalten	melk	8.700 kg		0	-170	-435	-370	-479	-165
	vet	4,60%	400	1.184	1.736	1.320	1.160	1.300	1.388
	eiwit	3,85%	335	1.983	1.454	2.278	1.893	2.405	1.695
	lactose	4,50%	392	232	0	0	0	0	0
totaal melkgeld per koe (euro)				3.399	3.020	3.163	*2.825	*3.297	2.918
totaal melkgeld bij 5.000 kg fosfaat (euro)				398.027	353.659	370.375	*330.774	*386.097	341.663
verschil hoge/lage gehalten per zuivelonderneming				28.041	30.933	.36539	30.047	37.358	29.906

* gecorrigeerd voor wintertoeslagen

Vet en eiwit per kilo fosfaat bruikbaar als mpr-kengetal

Als het aan Frido Hamoen ligt, is de hoeveelheid vet en eiwit per kilogram fosfaat een prima richtsnoer voor Nederlandse melkveehouders. Het kengetal helpt veehouders koeien te selecteren die binnen het stelsel van fosfaatrechten het meest economisch zijn. Hamoen is namens CRV aanwezig bij de bijeenkomsten van de adviesraad van CRV. 'Ik denk absoluut dat dit kengetal op het mpr-formulier niet zou misstaan. De discussie erover is in de adviesraad nog niet gevoerd, maar je merkt dat veehouders zoekende zijn. Een jaar na de invoering van fosfaatrechten is het stof neergedaald en nu zie je dat gehalten weer winnen aan belang.'

Niet voor niets heeft de fokkerij-organisatie sinds afgelopen najaar een aparte stierenkaart voor gehalteevaluatie. Hamoen wijst er wel op dat de situatie nog kan keren als veehouders hun fosfaatexcretie bedrijfsspecifiek

mogen verantwoorden via de KringloopWijzer. Maar de weg daarnaartoe is lang en vet en eiwit bepalen hoe dan ook nog steeds voor het grootste deel de melkontvangsten. CRV paste in 2015 de berekening van de netto-opbrengst aan. De afschaffing van het melkquotum en het schrappen van de negatieve grondprijs door FrieslandCampina waren aanleiding om de negatieve inweging van kilo's melk in de netto-opbrengstberekening te annuleren. In plaats daarvan werd er een waarde gekoppeld aan de hoeveelheid lactose in de melk. Volgens Hamoen ligt het voor de hand die wijziging te heroverwegen. Of in navolging daarvan ook de fokwaarde-schatting voor Inet (en indirect de NVI) op de schop gaat, is de vraag. Het besluit daartoe ligt in handen van het stamboek. Gerben de Jong is daar als hoofd van de afdeling Animal Evaluation Unit nauw bij betrokken. 'Het staat

op de agenda, de discussie wordt zeker gevoerd', bevestigt De Jong. 'Maar fokkerij is wel iets van de lange termijn. Blijft de fosfaatwet zoals die nu is? Of is het over drie jaar weer anders? Daarnaast zie je dat niet alle zuivelondernemingen de gehalten even sterk waarderen en zit er nog een los eindje in de fosfaattabel. Vanaf een productie van 10.600 kilo melk neemt de fosfaatexcretie van koeien op papier niet meer toe.'

De Jong ziet net als Hamoen de hoeveelheid vet en eiwit per kilogram fosfaat als een bruikbaar kengetal op de mpr. Als het voorziet in een behoefte, is een fokwaarde op termijn ook niet uit te sluiten. 'Maar dan geef ik wel de voorkeur aan een uitgebreidere definitie: aantal euro's uit vet, eiwit, lactose en melk, minus voerkosten per kilogram fosfaat. Want voor één kilogram vet heb je twee keer zo veel voer nodig als voor een kilogram eiwit.'

rect een stimulans ontstaan voor meer volume, terwijl wij als kaasmaker vooral belang hebben bij vet en eiwit', verklaart Theodoor Bos, manager melkvoorziening bij Bel Leerdammer. Een mooi neveneffect van een dikkere melkplas noemt hij de lagere CO₂-uitstoot per kilogram vet en eiwit.

Marjolein de Kreij wijst op de standvastig hoge negatieve grondprijs bij Vreugdenhil. 'Wij verkopen vooral room en melkpoeder, het is niet in ons belang om te betalen voor lactose. Veehouders kunnen er bovendien niet echt op sturen', zegt de manager milk supply van het bedrijf. Ze ziet geen aanleiding om de negatieve grondprijs aan te passen en haar collega bij Cono, Mark Paauw, evenmin. Bij Cono staat deze al jaren op 5,5 euro per honderd kilo melk. 'Slepen met water was nooit interessant en is dat nog niet', antwoordt hij kort en krachtig. |

Een aparte Inet in Vlaanderen?

Als de Nederlandse fosfaatwetgeving zorgt voor een aanpassing van de Inet-berekening, hoe moet dat dan in Vlaanderen? Daar bestaat een andere mestwetgeving en is een extra focus op 'dikke' melk minder snel voordelig. Marktleader Milcobel heft net als FrieslandCampina geen negatieve grondprijs op melk. Tegelijkertijd is Milcobel vorig jaar wel afgestapt van het uitkeren van premies per liter melk. Eddy Leloup laa als woordvoerder van Milcobel weten dat de zuivelonderneming de hoeveelheidspremies en de getrouwheidspremie uitkeert per kilo vet en eiwit. 'Uit dat oogpunt is het ook voor Vlaamse melkveehouders aantrekkelijker geworden om dikkere melk te leveren', zegt LeLoup. Laiterie des Ardennes, de tweede zuivelverwerker in België, doet dat overigens al jaren.